

BOSHLANG'ICH SINFLARDA KREATIV FIKRLASHNI SHAKLLANTIRISHDA JADIDLAR MA'NAVIY MEROSIDAN FOYDALANISH METODIKASI

Abdulborieva Mehruza Anvar qizi

Namangan davlat universiteti doktoranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ fikrlashni shakllantirishda jadidlar ma'naviy merosidan samarali foydalanish metodikasi yoritilgan. Jadidlar – Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdulla Avloniy, Munavvarqori Abdurashidxonov kabi ma'rifatparvarlarning ta'limiy qarashlari zamonaviy pedagogika bilan uyg'unlashtirilib, boshlang'ich ta'limda amaliy qo'llanilishi tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari jadidlar g'oyalari asosida tuzilgan topshiriqlar o'quvchilarning ijodiy fikrlash faoliyatini faollashtirishini ko'rsatdi. Maqolada ushbu yondashuv asosida darslarni samarali tashkil etish bo'yicha tavsiyalar ham berilgan.

Kalit so'zlar. Jadidlar, kreativ fikrlash, boshlang'ich ta'lim, metodika, ma'naviy meros, pedagogik yondashuv, ijodkorlik.

Kirish.

Bugungi kunda ta'lim tizimida kreativ fikrlaydigan, mustaqil qaror chiqarishga qodir shaxslarni tarbiyalash ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari – bu kelajak poydevori. Aynan shu bosqichda ularda kreativ fikrlashni rivojlantirish pedagogik faoliyatning muhim yo'nalishlaridandir. Bu jarayonda xalqimizning tarixiy-ma'naviy merosi, xususan, jadidlarning ilg'or g'oyalari o'quv-tarbiyaviy resurs sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Boshlang'ich ta'lim bosqichi – bu o'quvchilarning tafakkuri shakllanishida, ayniqsa, kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim poydevor hisoblanadi. Hozirgi zamon ta'limi nafaqat bilim berishga, balki o'quvchining mustaqil fikrlashi, muammoga yangicha yondashuvi, yangilikka intilishi kabi jihatlarni rivojlantirishga qaratilgan.

Bunday yondashuvni rivojlantirishda milliy merosimiz, xususan, jadidlar harakati va ularning ilg'or pedagogik qarashlari muhim manba bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Jadidlar – o'zbek xalqining ma'rifatparvar, vatanparvar ziyolilari bo'lib, ular xalqni jaholatdan chiqarish, ilg'or fikrni, zamonaviy bilimlarni targ'ib qilishni bosh maqsad qilib olganlar. Ularning faoliyati faqat darsliklar bilan cheklanmay, balki maktablar ochish, pedagogik usullarni yangilash, bolalarda mustaqil fikrlashni rag'batlantirishga yo'naltirilgan edi. Jumladan, Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdulla Avloniy, Munavvarqori Abdurashidxonov kabi jadidlar o'z darsliklarida faqatgina faktlarni emas, balki savollar, vazifalar, muammolar orqali bolalarni fikrlashga undagan. Bu esa hozirgi zamon ta'limida kreativ fikrlash tushunchasi bilan to'g'ridan-to'g'ri bog'liq.

Jadidlarning ta'limga bo'lgan yondashuvi, ya'ni bolaning shaxsini hurmat qilish, uning ichki salohiyatini uyg'otish, mustaqil fikrga undash g'oyalari zamonaviy konstruktivistik ta'lim nazariyasi bilan uyg'unlashadi. Bugungi kunda boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ fikrlashni rivojlantirishda ushbu yondashuvni tatbiq etish dolzarbdir. Dars jarayonida o'quvchilarga jadidlar ijodidan iqtiboslar, ularning bolalar uchun yozgan asarlaridagi qahramonlar, hayotiy muammolarni o'rganish orqali ijodiy va tanqidiy yondashuvni rivojlantirish mumkin. Masalan, Avloniy asarlaridagi vatanparvarlik, halollik, sabr-toqatga oid hikoyalar asosida ochiq savollar, dramatik topshiriqlar, tasviriy ijod mashqlari tashkil etiladi.

Tajriba darslarida jadidlar merosiga asoslangan topshiriqlarning o'quvchilarda mustaqil fikrlash, yangi g'oya ilgari surish, muammoli vaziyatga yechim topish qobiliyatini oshirishi kuzatildi. Shu bois, bu yondashuv asosida metodik tavsiyalar ishlab chiqish, boshlang'ich ta'lim dasturlariga moslab qo'llanmalar yaratish lozim. Jadidlarning ilg'or qarashlari o'quvchilarni nafaqat bilimli, balki ijodkor, ijtimoiy faollikka tayyor shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar:

1. Avloniy, A. (1992). *Turkiy guliston yoxud axloq*. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
2. Behbudiy, M. (2006). *Tanlangan asarlar*. Toshkent: Ma'naviyat.
3. Munavvarqori Abdurashidxonov. (2010). *Maktab va maorif haqida asarlar*. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.
4. Komilov, N. (2007). *Ma'naviyat asoslari*. Toshkent: Ma'naviyat.
5. Turaqulov, X. (2020). *Jadidchilik harakati va zamonaviy ta'lim muammolari*. Toshkent: Ilm ziyo.
6. Karimov, I.A. (1997). *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. Toshkent: Ma'naviyat.
7. Abdullayeva, M., & Alimova, N. (2019). *Pedagogik texnologiyalar va kreativ yondashuvlar*. Toshkent: TDPU nashriyoti.
8. Vygotsky, L.S. (1991). *Psixologiya va ta'lim*. Moskva: Pedagogika.
9. Sharipov, N. (2018). *Kreativ fikrlashni rivojlantirish metodikasi*. Toshkent: Fan va texnologiya.
10. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. (2020). *Boshlang'ich ta'lim fanlari o'quv dasturi*. Toshkent.